

ADALÉK AZ ÉNEKTANÍTÁS MÓDSZERÉNEK TÖRTÉNETÉHEZ.

E folyóirat márcziusi száma dr. Harrach József úr tollából egy dolgot közöl *zenei nevelésünk reformja* cím alatt. H. úr sok jó gondolatot vet fel, s az ő irodalmi munkássága bizonyára elő fogja mozdítani zenei képzésünk ügyét; lelkesedése és tájékozottsága súlyt kölcsönöznek szavának még a népiskolai énekkutatás körül is, mely pedig az énektanítás methodikájának bizonyára nehezebb része.

De ép azért, mert szavát súlylyal bírónak ismerem, szinte kötelességemnek érzem, hogy egy tévedését helyreigazítsam. Teszem ezt azért is, mert tapasztalatom szerint mindinkább szaporodik pædagogiai irodalmunkban azon balitéletek száma, melyek csak azért kapnak lábra, mivel hogy a kik írnak, nincsenek minden kis részlet iránt tájékozva, a kik pedig a részletekben (egyik az egyikben, másik a másikban) otthonosabbak, nem igen írnak, vagy legalább kényelemszeretetből elmulasztják az apró tévedések helyreigazítását, melyek aztán idővel az igazsággal elleukező tanokká növekednek, s az iskolában is kész igazság gyanánt árultatnak.

H. úrnak általam kifogásolt állítása ez:

Az énektanításra vonatkozólag Comenius így okoskodott: «amit cselekedni kell, azt cselekvés által tanulni meg; a mechanikusok nem elméletekkel tartják növendékeiket, hanem utánzásra utalják; az írást írás által, az éneket éneklés által tanulni meg»; szóval: *az éneknek rendszeres tanítása fölösleges.**

H. úr az idézőjel között levőket a gothai *Pædagogiai Encyclopædia* után idézi; az idézet helyes is. (Comenius *Didactica Magna*-ja XXI. fejezet). De azt már nem a gothai encyclopædia mondja, hogy Comenius *az ének rendszeres tanítását fölöslegesnek tartotta*; ezt H. úr állítja, és pedig alaptalanul, a mint ezt Comenius egyik művéből kimutatandom.

Van Comeniusnak egy, eddig kevésbé méltatott műve, mely Sárospatakon 1656-ban jelent meg; czíme: *Schola Ludus seu encyclopædia viva* (Játék-iskola vagy élő encyclopædia).** E könyv megvilágítja, hogy miként kívánja Comenius az elméleti műveiben lerakott elveket a gyakorlatban keresztülvinni; egyszersmind szorosán kiegészítője a híres

* Lásd: Magyar Pædagogia. 1896. évf. 172. lap.

** Megvan a sárospataki főiskola könyvtárában. — [Van újabb német fordítása is. — Szerk.]

Orbis Pictus-nak. C. módszerének főtitka a nyelvi oktatásnak a reálokta-
tásra való alapításában áll. Az *Orbis Pictus*-ban képekkel szemlélteti a
reálismeretek anyagát. Ennek azonban két hibája volt. a) Képek által
nem lehetett szemléltetni a felvett reálismeret minden részletét (kivált
az akkori fametszetek bizony gyarlók voltak). b) Az *Orbis Pictus* folyó
beszédben közölt mondatai talán elég alkalmasak voltak a nyelv megér-
tésébe való bevezetéshez, de nem voltak alkalmasak a beszédre való
képesítéshez. Comenius tehát átdolgozta az *Orbis Pictus* (illetőleg a Janua)
szövegét drámai alakba. Ennek két haszna volt. a) Hogy a mit cselekedni
kell, azt cselekvés által tanulják meg a tanítványok: a reálismeretek azon
anyagát, mit az *Orbis Pictus* csak képekről tanított, a színjátékokban
természetben (in natura = in se ipsis) kellett felmutatni; tehát alap-
sabb lett a reálokta-tás. b) A színdarabok párbeszédes alakja nemcsak a
nyelv megértésére, hanem beszélésére is készítette a növendéket.

Nyolcz színdarabban dolgozza fel C. a reálismereteket: a második
színdarab az iskolákról van; ennek harmadik felvonása a népiskolai okta-
tást mutatja be. A második jelenet a betűk ismertetésének módját mu-
tatja valóságos mintatanítás alakjában.* Ugyanazon felvonás harmadik
jelenetében van: az énektanítás módja a népiskolában. Szereplők: a
király (ma iskolaszéki elnök), a bölcsök tanácsa (ma iskolaszék); ezek
között Apollonius bölcs, a tanító (Prokopius) és hét tanuló.

Miután az olvasásból egy kis rögtönzött vizsgát tartottak (mely
részletet, mint itt mellékest, mellőzők), áttérnek más tárgyra. S itt idé-
zem már szóról-szóra a tárgyunkra tartozó részletet.

Apollonius. Igen szép! Hát még mi következik?

Tanító. Számtani és muzsikai gyakorlat.

Apollonius. Muzsikát is tanulnak? Mi az?

Tanító. Felelj meg N!

Gyermek. Muzsika az éneklés mestersége, melyet azért tanulok,
hogy a zsoltórokat és dicséreteket magamtól helyesen megtanúlhassam,
kellemesen énekelni tudjam, s énekléssel Istent dicsőíthessem, lel-
kemet a hívek gyülekezetében s egyebütt is gyönyörködtethessem.

Tanító. Melyek a muzsika alapjai?

Gyermek. A kulcsok, hangjegyek s az ezekből egybeállított zenei
hangszer.

Tanító. Hány kulcs vagyon?

Gyermek. Hét: a, b, c, d, e, f, g.

Tanító. És hány hang?








Gyermek. Ugyanannyi: ut, re, mi, fa, so, la, si.

Tanító. Mi a hangjegy?

* Közöltem a *Néptanítók Lapja* 1882. évf. 183. lapján.

Gyermek. Azon frott jegy, mely mutatja, hogy meddig kell valamely hangot egy magasságban kitartani.

Tanító. Hányfélék a hangjegyek ?

Gyermek. Hétfélék: igen hosszú , hosszú , rövid , fél-rövid , kurta , félkurta,  és igen kurta .

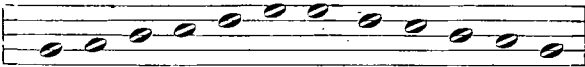
Tanító. Mi a zenei hangsor ?

Gyermek. A hangnak felemelkedése és alászállása a vonalokon és vonalközökön.

Tanító. Mit jelent a scala ? Énekeld !

Gyermek. Énekli.

a b c d e f g a b



ut, re, mi, fa, sol, la, la, sol, fa, mi, re, ut



ut, re, ut, mi, ut, fa, ut, sol, ut, la, la, sol, la, fa, la, mi, la, re, la, ut.



ut, mi, re, fa, mi, sol, fa, la, la, fa, sol, mi, fa, re, mi, ut.

Tanító. Miért jó ezt tudni ?

Gyermek. Minden dallamot szabatosan énekel, a ki ezt jól tudja.

Tanító. No hát énekeld így hangjegyekkel p. a XXXVIII. zsoltárt !
(Odaadja a zsoltárt.)


Gyermek. Énekelem.

Tanító. Te másik a LXXIV-et !

Gyermek. Énekelem.



fa, mi, re, mi, fa, so, la, so la, so, fa, mi, so, so, la, fa, so, mi, re.



la, la, so, fa, re, mi, fa, mi, fa, mi, re, ut, fa, la, so, fa, re, mi, re.

* Comenius jeleit mai hangjegyekkel pótoljuk.



Kitűnik e rövid közleményből :

1. Hogy Comenius helyesen tűzi ki az *énektanítás czélját*; nem csak hallás után kívánja tanítani az éneket, hanem kótaismerettel egybekötve.

2. Comenius helyesen állapítja meg az *énektanítás módszerét*: énekelve tanít énekelni; nem az elméletre építi a gyakorlatot, hanem a gyakorlatra az elméletet.

3. Palmer nem eléggé ismerte Comenius elveit és módszerét, midőn a gothai encyclopædiában (II. 768.) mint kedvezőtlen hatását idézi Comenius fentjelzett mondását.

4. Palmernél még jobban eltér az igazságtól H. úr, ha azt állítja, hogy Comenius szerint az *énekek rendszeres tanítása fölösleges*. A fentebb jelzett idézet nem mond sem többet, sem kevesebbet, mint amit H. úr is állít, hogy t. i. *a zeneelmélet tanítása lehetőleg gyakorlati legyen*. (M. P. 178. lap.)*

Nem tehetem le tollamat a nélkül, hogy rá ne mutassak H. úrnak egy másik tévedésére. H. úr kiváló szakembereket kíván alkalmazni képzőintézeti zenetanároknak, ezektől várja a népiskolai énektanítás javítását. Én a népiskolai énektanítás módjának javítását nem a zeneművészekről, hanem zeneértő pædagogusoktól várom. H. úr közvetlen tapasztalásból állítja, hogy Svájcban és Németországban a legtöbb népiskolában eljutnak a lapról való olvasásig. Én is ott szereztem tapasztalataimat; de én azt láttam, hogy a kik azt a fényes eredményt megalapították, pædagogusok voltak s nem zenészek (Schütze, Hentschel); minden bizonynyal értettek a zenéhez is, de zenei képzettségük korántsem állott oly *magas nívéaun*, mint a milyet H. úr a képző intézeti zenetanártól kíván. Magas zenei képzettség a képzőintézeti zenetanárban sok esetben gyötrelmeül van tanárnak és tanítványnak egyaránt. Lélek-

* Meg kell tennünk azt az észrevételt, hogy a bemutatott közlemény csak azt tünteti fel, hogyan kívánta Comenius az énektan bizonyos elemeinek vizsgásterü lekérdésését intézni, t. i. drámai formába öntötte a végzett anyagot, mint egyéb tárgyaknál is tette, az évvégi vizsgálat számára; de ebből nem tűnik ki, mi volt az ének *tanításának módja*. A szerk.

tani okokból nem várhatjuk, hogy a művészi ambícióval bíró zenetanár türelmesen tanítsa a 15—16 éves, kezdő zongorázókat. Szerintem könnyebb egy methodikailag képzett jeles néptanítónak a képzőintézeti zenetanári kellékek színvonalára felemelkedni, mint egy szakképzett zeneművésznek arra a színvonalra leereszkedni.

Sárospatak.

DEZSŐ LAJOS.

IRODALOM.

A gyermekkorban levő bűnösök. Irta *Vargha Ferencz*, budapesti törvényszéki bíró. Magyar jogászegyleti értekezések. XII. k. 1. füzet. Budapest 1895. Ára 20 kr.

A gyermekbűnösök nevelésének kérdése ritkán foglalkoztatja az újabb pædagiát. Lerázza e kérdés terhét a maga válláról és teljesen átengedi a criminalistáknak. Ép úgy nem törődött hosszú ideig a beteg gyermekpsyche bonyodalmaival, teljesen reábizva azoknak kutatását a pszichiatriára. Az utóbbira nézve engedett újabban a pædagogia. A pathologikus pædagiának e czímen ma már tekintélyes szakirodalma fejlődik; a legújabb rendszeres pædagogiai kézikönyvek, mint pl. a Döringé a pædagogia külön részévé teszik a pathologikus objectum nevelésének tanát; legújabbán «Kinderfehler» czímen egy folyóirat is indult meg Németországban egyenesen a gyermekek psychopathikus fogyatékosságainak tárgyalására, melynek munkatársai között pædagogusokat, orvosokat és lelkészeket egyaránt találunk. A pædagogia és psychiatria szövetsége meg van e szerint kötve, a mennyire e két tudomány egymásra szorul.

De a gyermekek tömegeinek szemlélése — fájdalom — nemcsak nagy psychikus szabálytalanságok tanújává teszi a pædagogus megfigyelőt, hanem még inkább nagy társadalmi abnormitások tanújává, olyanokévé, melyeket egyfelől a társadalom követ el a gyermek ellen, de másfelől a gyermekek is már a társadalom ellen. A «gyermek-hibák»-kal foglalkozik a fentemlített, pædagogusoktól megindított és orvosoktól támogatott folyóirat, de a «*gyermekbűnök*»-kel is kell majd a pædagiának foglalkozni, és tárgyalásukat, a róluk és eltávolításuk lehető eszközeiről való elmélkedést a maga feladatául is kitűzni, és azt nemcsak a criminalistáknak engedni át. Meg kell ezt tennie a pædagiának, és ebbeli tevékenységének okvetetlenül jelentős eredménye is lesz, mert céljai és szempontjai egészen mások mint a criminalistikáé és így a maga elmélkedésének eredményei azonosság esetén megerősíthetik, eltérés esetén óvatosságra inthetik a criminalistikát és viszont.